

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

навчальної дисципліни «Соціологія» вибіркового компонент освітньої
програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08. 2023.р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 7 від 25.08. 2023р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08. 2023р.

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології
Протокол № 8 від 15.08. 2023р.

Розробник:

Старший викладач кафедри соціології та психології факультету №6
Шелкошвеев І.В.

Рецензенти:

- 1.професор кафедри соціології та психології факультету № 6 ХНУВС, доктор соціологічних наук, Нечитайло І.С.
- 2.доцент кафедри соціології та соціальної роботи ХНУ ім. Каразіна, кандидат соціологічних наук, доцент Бутиліна О.В.

**1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)**

| Номер та назва навчальної теми | Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни | | | | | | Вид контролю |
|---|---|--------|---------------------|-------------------|---------------------|-------------------|--------------|
| | Всього | з них: | | | | | |
| | | лекції | Семінарські заняття | Практичні заняття | Лабораторні заняття | Самостійна робота | |
| Семестр 2 | | | | | | | |
| Тема № 1 Обєкт, предмет, структура та функції соціології | 12 | 2 | 2 | - | - | 8 | залік |
| Тема № 2 Історія соціології | 16 | 4 | 4 | - | - | 8 | |
| Тема № 3 Суспільство як соціальна система | 14 | 4 | 4 | - | - | 6 | |
| Тема № 4.Соціальна структура та соціальна стратифікація | 18 | 6 | 6 | - | - | 6 | |
| Тема № 5. Соціальні інститути та соціальні організації | 10 | 2 | 2 | - | - | 6 | |
| Тема № 6. Особистість і суспільство. Культура як регулятор соціальних зв'язків. | 20 | 6 | 6 | - | - | 8 | |
| Всього за семестр №2 | 90 | 24 | 24 | - | - | 42 | |

**2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

| Номер та назва навчальної теми | Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни | | | | | |
|---|---|--------|---------------------|-------------------|---------------------|-------------------|
| | Всього | з них: | | | | |
| | | лекції | Семінарські заняття | Практичні заняття | Лабораторні заняття | Самостійна робота |
| Семестр 2 | | | | | | |
| Тема № 1 Об'єкт, предмет, структура та функції соціології | 12 | 1 | 0,5 | - | - | 5 |
| Тема № 2 Історія соціології | 12 | 1 | 0,5 | - | - | 5 |

| | | | | | | |
|---|-----------|----------|----------|----------|----------|-----------|
| Тема № 3. Суспільство як соціальна система | 13 | 1 | 0,5 | - | - | 10 |
| Тема № 4.. Соціальна структура та соціальна стратифікація | 23 | 1 | 1 | - | - | 20 |
| Тема № 5 Соціальні інститути та соціальні організації | 13 | 1 | 1 | - | - | 20 |
| Тема № 6. Особистість і суспільство. Культура як регулятор соціальних зв'язків. | 17 | 1 | 0,5 | - | - | 20 |
| Всього за семестр №2 | 90 | 6 | 4 | - | - | 80 |

3. Методичні вказівки до практичних занять.

Тема № 1 Об'єкт, предмет, структура та функції соціології

Семінарське заняття: Місце соціології в системі соціогуманітарних наук.

Навчальна мета заняття: знати та уміти розрізняти об'єкт, предмет соціології, структуру та функції соціології.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 0,5 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

- 1.Індустріальна доба і виникнення соціології: випадковість чи закономірність?
- 2.Поняття об'єкту і предмету науки.
- 3.Суспільство як об'єкт соціології і онтологічна передумова виникнення соціології.
- 4.Людина і біологічні передумови суспільства.
- 5.Предмет соціології в дискусіях вчених.
- 6.Поняття соціального в соціології.
- 7.Властивості і рівні соціального.

Література.

1. Артеменко С. Б. Соціологія [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник для самостійної роботи / С. Б. Артеменко, А. Б. Фляшнікова. — К. : КНЕУ, 2012. — 188, [4] с.
2. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. – Т.1. – Львів: ЛьвДУВС, 2019. – [Електронний ресурс]
- 3.Курчаба Т. Соціологія : навч.-метод. посіб. / Тетяна Курчаба. – Львів: ПП Сорока Т. Б., 2015. – 183 с.
- 4.Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 448 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Тема виконує пропедевтичну [від грецького *propaideuo* – попередньо навчаю] функцію, тобто відіграє роль вступу до соціології в цілому. Студенти мають отримати знання стосовно об'єкту та предмету науки про суспільство, її функцій (призначення) у науці та сучасному світі, внутрішньої структури, методів та особливостей пізнання тощо. Загальні відомості складають характеристику наукової дисципліни, умовно кажучи її «паспорт». Важливо усвідомити, що подібна широка характеристика соціології в процесі підготовки бакалаврів за спеціальністю «соціології» фактично дається тільки в курсі загальної соціології і є важливою складовою підготовки майбутніх фахівців з соціології.

Треба звернути увагу на те, що об'єктом соціології, безперечно, є суспільство, але воно одночасно вивчається багатьма іншими науковими дисциплінами. Отже, важливо виділити предмет соціології, який умовно кажучи і створює «нішу» для соціології, де остання є одноосібною «господаркою». Опановуючи цю тему, зверніть увагу на те, що **об'єктом** соціологічного пізнання є соціальна реальність, тобто повсякденне життя суспільства. **Предметом** соціології є різноманітні дії, зв'язки, відносини, явища й процеси, що відбуваються в суспільстві, а також закономірності виникнення й функціонування соціальної реальності або навколишнього соціального життя.

Необхідно зати, що соціологія як наука має складну структуру. Її складовими частинами є загальна соціологічна теорія, спеціальні соціологічні теорії (середнього рівня або галузеві соціології), емпірична соціологія. При опануванні цього питання детально розгляньте ці структурні елементи.

Вивчаючи функції соціології зверніть увагу на те, що будь-яка гуманітарна наука виконує специфічні й універсальні функції, які можна об'єднати у дві групи – пізнавальну (гносеологічну) та соціальну. Зв'язок соціології з життям суспільства реалізується через її основні й допоміжні функції. Зробіть розмежування функцій соціології. Розкрийте сутність кожної функції соціології.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно теми заняття.

Тема № 2 Історія соціології

Семінарське заняття: Становлення соціології як наукової дисципліни в історичному вимірі.

Навчальна мета заняття: знати основних представників класичної соціології XIX-XX ст., представників шкіл та напрямків, їх концепції, що сформувалися у той час.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 0,5 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Соціально-економічні й політичні передумови виникнення соціології як самостійної наукової дисципліни.
2. Особистість Огюста Конта, життєвий шлях, основні праці.
3. Ідея позитивізму. Критика метафізики (філософії) і теософії.
4. Конт про місце соціології в системі позитивних наук, її об'єкт і метод.
5. Конт про структуру і завдання соціології.
6. Соціальна статика і проблема соціального порядку.
7. Соціальна динаміка. Закон трьох стадій інтелектуального розвитку.
8. Вплив Конта на подальший розвиток соціології.
9. Соціологія Г. Спенсера.
10. Соціологія М. Вебера.
11. Соціологія Е. Дюркгайма.
12. Соціологія К. Маркса.
13. Соціологія Г. Зімеля.

Література.

1. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І.П. Руценка. – Х.: ТОВ «Планета-Прінт», 2017. – 442 с.
2. Курчаба Т. Соціологія : навч.-метод. посіб. / Тетяна Курчаба. – Львів: ПП Сорока Т. Б., 2015. – 183 с.
3. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І. Докаша. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 448 с.
4. Соціологія; підручник / Ю.Ф. Пачковський Н., Коваліско, І.В. Городняк та ін.; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю.Ф. Пачковського. – Львів; ЛНУ імені Івана Франка, 2011. - 418с.
5. Соціологія: навчальний посібник для студентів для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко — Київ : ДУТ, 2019. — 235 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми практичного заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Вивчаючи творчість, ідеї, праці О.Конта і інших представників класичної соціології ХІХст. ми фактично розглядаємо етап виникнення соціології як самостійної науки. Творчість окремих соціологів треба вивчати за наступною схемою: а) життєвий шлях і найвідоміші твори, 2) основні ідеї або теорії, що збагатили соціологію; 3) вплив на інших соціологів, школи, течії та роль у розвитку соціології, 4) критична оцінка з позицій сучасної соціології.

Життєвий шлях і основні ідеї О.Конта та інших представників класичного етапу становлення соціології найбільш широко висвітлено у підручнику: Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І.П. Руценка. – Х.: ТОВ «Планета-Прінт», 2017. – 442 с.

При вивченні теоретичного спадку засновника соціології, перш за усе, потрібно зосередитися на ідеї позитивізму та статусу соціології як позитивної дисципліни. Це є наріжним каменем проекту нової науки, що заснував О. Конт. Позитивізм став основою розвитку соціології в ХІХ ст., і досі він має значний вплив на побудову соціологічного знання. Важливими моментами соціологічної доктрини О.Конта, які потребують вивчення, є його погляд на метод соціології та структуру соціологічного знання. Важливо простежити зв'язок, який сам О. Конт увесь час підкреслював і намагався реалізувати в теорії, між соціологією і природничими дисциплінами.

При ознайомленні з іншими представниками класичної соціології зосередьте увагу на соціологічних поглядах Г. Спенсера, М. Вебера, Е. Дюргейма, К. Маркса, Г. Зімеля та ін. засновників соціологічних напрямків та шкіл. Зверніть увагу на різноманітність поглядів цих вчених на соціальний світ.

У вивченні цієї теми студенти мають бути обізнані у сучасних соціологічних теоріях ХХ ст. - макро рівня (функціональний та конфліктологічний підхід до аналізу суспільства Т. Парсонс, Р.Мертон, Р.Дарендорф, Л.Козер та ін.), та макрорівня (символічний інтеракціоналізм, теорія обміну, теорія ролей та ін..).

ІІІ. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно теми заняття.

Тема № 3 Суспільство як соціальна система

Семінарське заняття: Соціальний простір та базові структурні елементи соціального.

Навчальна мета заняття: засвоїти базові форми соціального, що торкаються будови соціального простору і є елементарними структурними складовими соціальних систем.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 0,5 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Соціальний простір: поняття, структура і властивості.

- 2.Вісі соціального простору.
- 3.Соціальна мобільність: сутність та типи.
- 4.Соціальні статуси.
- 5.Поняття соціальної спільності (групи).
- 6.Типи й види соціальних груп.
- 7.Людина і спільність: ідентичність, інтеграція, солідарність, етноцентризм.
- 8.Поняття природної і соціальної нерівності.
- 9.Теоретичні пояснення соціальної нерівності.
- 10.Історичні зміни профілю нерівності та суспільні наслідки.
- 11.Поняття «суспільство», «соціум» у сучасній трактовці.

Література.

- 1.Вступ до соціології : Навчальний посібник / Л. Г. Сокурянська. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – с.206.
- 2.Соціологія. Курс лекцій/ За редакцією Старовойта І.С. – Тернопіль,Видавництво Астон, 2015. – 176 с.
3. Зарубіжна соціологія (XX – початок XXI ст.) : [хрестоматія / відп. ред. В.Г. Городяненко]. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. – 656 с.
4. Осипова Н. П., Воднік В. Д., Клімова Н. П. Соціологія / За ред. Н. П. Осипової К.: Юрінком Інтер, 2013. 336 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Тема «суспільство» присвячена макрорівню соціального. Те що люди живуть у суспільствах є для усіх зрозумілим фактом, який не потребує особливих доказів. Але з точки зору соціологічної теорії потрібно зрозуміти специфіку суспільств як окремого типу спільнот. Для цього варто зупинитися на сутності соціетальних систем як самодостатніх, інтегрованих, автономних та адаптованих соціальних організаціях. Суспільства і складають тип цих систем. Отже, важливим кроком до опанування сутності суспільств є засвоєння їх ознак і основних рис в економічному, політичному, соціальному, культурному аспектах.

Першорядним теоретичним питанням, яке завжди поставало перед соціальними філософами і соціологами, є пошук факторів, що інтегрують людей у суспільства. В рамках теми потрібно ознайомитися з основним теоріями та поясненнями з цього приводу. Відповідно треба зосередитися на протосоціологічних поясненнях, ролі держави як об'єднуючого фактору, а також на більш сучасних теоріях соціальних зв'язків, соціальної солідарності, структурно-функціональному поясненню.

При підготовці до семіару також зверніть увагу на поняття «соціальний простір», «соціальний статус», «соціальна роль», «соціальна

дистанція», «соціальна мобільність».

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно теми семінарського заняття.

Тема № 4 Соціальна структура та соціальна стратифікація

Семінарське заняття: Соціальна структура та соціальна стратифікація. Соціальна нерівність.

Навчальна мета заняття: розглянути та засвоїти категорію «соціальні класи» та класову структуру суспільства як одну з провідних форм соціального.

Кількість годин - 6 год. (денна форма навчання), 2 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Поняття соціальної структури суспільства.
2. Класова теорія К. Маркса і історична доля пролетаріату.
3. Статусна (трирядна) модель класової структури: соціальні і теоретичні витоки.
4. Соціологічна характеристика вищого класу.
5. Соціологічна характеристика середнього класу.
6. Соціологічна характеристика нижчого і найнижчого класів.
7. Методи вимірювання класової структури.
8. Трансформація соціально-класової структури України в 90-і рр. XX ст. на початку XXI ст.

Література.

1. Артеменко С. Б. Соціологія [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник для самостійної роботи / С. Б. Артеменко, А. Б. Фляшнікова. — К. : КНЕУ, 2012. — 188, [4] с.
2. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. — Т.1. — Львів: ЛьвДУВС, 2019. — [Електронний ресурс]
 1. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І.П. Рущенка. — Х.: ТОВ «Планета-Прінт», 2017. — 442 с.
 2. Курчаба Т. Соціологія : навч.-метод. посіб. / Тетяна Курчаба. — Львів: ПП Сорока Т. Б., 2015. — 183 с.
 5. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів — 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. — 448 с.
 6. Соціологія; підручник / Ю.Ф. Пачковський Н., Коваліско, І.В. Городняк та ін.; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю.Ф. Пачковського. — Львів; ЛНУ імені Івана Франка, 2011. - 418с.

7. Соціологія: навчальний посібник для студентів для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко — Київ : ДУТ, 2019. — 235 с.
8. Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В.Г.Городяненка.- К.: Видавничий центр „Академія», 2015.
9. Черниш Н.Й. Соціологія; підручник за рейтингово-модульною системою навчання.- 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2010. — 468с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Перш ніж вивчати класи варто ознайомитися з більш широким і принципово важливим для соціологів поняттям соціальної структури. Останнє є виразником «соціального порядку», тобто саме соціальна структура має властивості впорядковувати людську поведінку і робити соціальне життя прогнозованим.

Очікується, що студенти засвоять основи різних класових теорій. Історично перші класові теорії належали так званім фізіократом (школа політекономії у XVIII ст.) і видатному англійському вченому Адаму Сміту. Слід взяти до уваги, що Карл Маркс узяв класи та класові відносини за основу своєї соціологічної теорії. Він вважав, що уся історія людства є нічим іншим, як боротьбою різних класових груп. Тобто класова боротьба і революції розглядалися як локомотиви історії.

Студенту належить мати окремі уявлення про кожний з основних соціальних класів, розуміти їх відмінності з точки зору психології та способу життя людей.

Тема класів передбачає, що студенти оволодіють елементарними навичками аналізу соціальної структури українського суспільства, принаймні, будуть знати його особливості та напрямки трансформації класової структури. Важливо вміти пов'язувати стан класової структури з економічними і політичними процесами, які відбувалися в Україні протягом XX ст., а особливо за останні два десятиліття, коли було зламано стару модель соціалістичного суспільства і розпочався перехідний період. Ми є свідками виникнення нової соціально-класової структури, формування нових класово подібних груп населення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно теми семінарського заняття.

Тема № 5 Соціальні інститути та соціальні організації.

Семінарське заняття: Роль соціальних інститутів та організацій у функціонуванні суспільства.

Навчальна мета заняття: опанувати зміст поняття «соціальний інститут», знати структурні елементи інститутів, навчитися розрізняти різні типи соціальних інституцій, вміти характеризувати базові інституції – людини, держави, власності, сім'ї, шлюб, релігії, освіти, науки.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Інститут як форма соціального: сутність, призначення, теоретичні пояснення.
2. Структурні елементи соціального інституту.
3. Структура соціальних інститутів.
4. Функції і типи соціальних інститутів.
5. Поняття інституційної структури суспільства.
6. Історичний розвиток і зміна домінуючих інституцій.
7. Соціологічна характеристика базових соціальних інститутів.
8. Основні фактори і етапи процесу інституціоналізації.
9. Деінституціоналізація: причини і можливі наслідки.
10. Соціальні організації : поняття, типи та види.

Література.

1. Артеменко С. Б. Соціологія [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник для самостійної роботи / С. Б. Артеменко, А. Б. Фляшнікова. — К. : КНЕУ, 2012. — 188, [4] с.
2. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. – Т.1. – Львів: ЛьвДУВС, 2019. – [Електронний ресурс].
3. Осипова Н. П., Воднік В. Д., Клімова Н. П. Соціологія / За ред. Н. П. Осипової К.: Юрінком Інтер, 2013. 336 с.
4. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 448 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Тема відкриває новий ракурс соціального. Інститути належать до мезорівня соціального як, власне, і соціальні групи. Але вони виражають інші властивості суспільного життя, бо є механізмами впорядкування масової діяльності.

При вивченні змісту поняття «соціальна інституція» потрібно усвідомити, що, з одного боку, інституції творяться людьми і є «штучними об'єктами», а з іншого – вони не випадкові і їх існування зумовлене соціальними потребами та обставинами колективного життя. Інститути виступають у ролі складних регуляторів соціальних відносин і колективного життя в цілому.

Отже, треба навчитися групувати інституції, враховуючи прийнятий поділ на економічні, політичні, соціальні та культурні інституції і вміти привести приклади.

При вивченні матеріалу треба навчитися пояснювати інституційні зміни «у просторі та часі», з одного боку, вміти аналізувати процеси інституціоналізації й деінституціоналізації, а з іншого – розуміти інституційні зміни в процесі переходу від одного до іншого типу суспільства. Найбільш актуальний історичний приклад – ґрунтовні інституційні зміни, що відбулися в 1990-і рр. у так званих посткомуністичних суспільствах, до яких належить Україна.

Організації з точки зору колективів людей є формальними вторинними групами, але одночасно вони пов'язані з інституціями, є їх логічним продовженням, саме тут реалізуються регулятивні функції інституцій. При вивченні теми важливим є ознайомлення з основними властивостями та рисами соціальних організацій, до яких належать: організаційний ефект, цілеспрямованість, керованість, структурованість, унормування діяльності членів, членство, ідентичність. Також потрібно навчитися розрізняти організації за класифікаційними ознаками, до яких належать: порядок членства, характер діяльності та мети існування, автономність та деякі інші критерії.

Підготовка до семінару передбачає, що студенти будуть ознайомлені з основними шляхами оптимізації діяльності організацій.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно теми семінарського заняття.

Тема № 6. Особистість і суспільство. Культура як регулятор соціальних зв'язків

Семінарське заняття: Особистість і суспільство. Культура як регулятор соціальних зв'язків

Навчальна мета заняття: засвоїти поняття «особистість», «соціалізація», «девіантність», знати структуру особистості, ідентифікувати форми «нормальної» і «девіантної» поведінки, знати фактори та пояснення деіантності. Визначити роль культурних факторів у соціалізації особистості.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 2 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Людина і особистість: визначення вихідних понять.

2. Соціальне і індивідуальне в людині. Типи особистості.
3. Функції та структурні елементи особистості.
4. Соціалізація і виховання особистості.
5. Культура, субкультура, контркультура в соціологічному значенні.
6. Девіантна поведінка: сутність і різновиди.
7. Біолого-психологічні пояснення девіації.
8. Соціологічні теорії девіації.
9. Соціальний контроль і санкції.
10. Юридичне тлумачення злочину.
11. Соціологічний підхід до злочину і злочинності.
12. Кримінологіко-соціологічні пояснення злочинності.

Література.

1. Курчаба Т. Соціологія : навч.-метод. посіб. / Тетяна Курчаба. – Львів: ПП Сорока Т. Б., 2015. – 183 с.
2. Осипова Н. П., Воднік В. Д., Клімова Н. П. Соціологія / За ред. Н. П. Осипової К.: Юрінком Інтер, 2013. 336 с.
3. Покуліта І.К. Соціологія культури Навчальний посібник. – К.: Арістей, 2011. – 136 с.
4. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 448 с.
5. Соціологія; підручник / Ю.Ф. Пачковський Н., Коваліско, І.В. Городняк та ін.; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю.Ф. Пачковського. – Львів; ЛНУ імені Івана Франка, 2011. - 418с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Остання тема поєднує суспільні умови з поведінкою людей. Для цього вводиться поняття «особистість», що відображає соціальну якість людини. Отже, першим кроком треба навчитися розрізняти поняття людини і особистості. Наступний крок – вивчення структури і функцій особистості, треба звернути увагу на такі компоненти особистості як системи потреб і інтересів, цінностей та ідеалів, а також когнітивно-накопичувальний комплекс, регуляторну підсистему, характерологічні риси. Важливим поняттям є соціалізація, що відображає процес набуття людиною рис і ознак особистості. Треба зосередитися на механізмі соціалізації, ролі виховання та ролі культури як регулятора соціальних зв'язків.

Тема також передбачає загальне знайомство з поняттям девіантності і типами девіацій, а також типами і видами соціального контролю. Треба

приділити увагу інституту соціального контролю, та його складовим: поліції, в'язницям, медичним закладам закритого типу, армії, податковим, фіскальним організаціям та ін.

Треба засвоїти, що суспільство та культуру слід аналізувати, визначаючи елементи, які характеризують їх взаємодію та розуміти, що вони мають виключну складність внутрішньої будови. Культура, суспільство та особистість проявляються в поєднанні економічних, політичних і соціальних елементів, у раціональних та емоціональних формах.

Вивчаючи тему, треба звернути увагу на такі поняття як «субкультура», «контркультура», ознайомитися і засвоїти функції культури, різновиди культур та теорії культурних змін.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно теми семінарського заняття.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в інтернеті

Основна:

1. Артеменко С. Б. Соціологія [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник для самостійної роботи / С. Б. Артеменко, А. Б. Фляшнікова. — К. : КНЕУ, 2012. — 188, [4] с.
2. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. — Т.1. — Львів: ЛьвДУВС, 2019. — [Електронний ресурс]
3. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І.П. Рущенка. — Х.: ТОВ «Планета-Прінт», 2017. — 442 с.
4. Курчаба Т. Соціологія : навч.-метод. посіб. / Тетяна Курчаба. — Львів: ПП Сорока Т. Б., 2015. — 183 с.
5. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів — 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. — 448 с.
6. Соціологія; підручник / Ю.Ф. Пачковський Н., Коваліско, І.В. Городняк та ін.; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю.Ф. Пачковського. — Львів; ЛНУ імені Івана Франка, 2011. - 418с.
7. Соціологія: навчальний посібник для студентів для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко — Київ : ДУТ, 2019. — 235 с.
8. Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В.Г.Городяненка.- К.: Видавничий центр „Академія», 2015.
9. Черниш Н.Й. Соціологія; підручник за рейтингово-модульною системою навчання.- 5-те вид., перероб. і доп. — К.;Знання, 2010. — 468с.

Допоміжна:

1. Вступ до соціології : Навчальний посібник / Л. Г. Сокурянська. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – с.206.
2. Городяненко. – К.Соціологія : Вид. центр «Академія», 2010. – 560 с. 109.
3. Соціологія. Курс лекцій/ За редакцією Старовойта І.С. – Тернопіль,Видавництво Астон, 2015. – 176 с.
4. Зарубіжна соціологія (XX – початок XXI ст.) : [хрестоматія / відп. ред. В.Г. Городяненко]. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. – 656 с.
5. Гудзеляк І. І., Котик Л. І., Ванда І. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 95 с.
6. Навчальний посібник з курсу „Соціологічні дослідження в освіті” для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». / О.А. Марущенко, Ю.С. Сіда. – Харків: ХНМУ, 2015. – 32 с.
7. Рожанська Н. В. Загальна соціологічна теорія : навч. посіб. / Н. В. Рожанська, О. М. Дрожанова, О. А. Онофрійчук за наук. ред. І. А. Мейжис, В. Л. Гавелі. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 336 с.
8. Черниш Н. Соціологія: [курс лекцій] / Н. Черниш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf
https://shron1.chtyvo.org.ua/Chernysh_Nataliia/Sotsiolohiia_Kurs_leksii.pdf?PHPSESSID=2t5gs53hu88pcdvi5h7ngnva61

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 1.Електронна бібліотека Інституту соціології НАН України. Режим доступу: isoc.com.ua/institute/el_library
2. Дослідження та архів даних соціологічної групи «Рейтинг». Режим доступу: www.ratinggroup.ua
3. Опитування та публікації Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Режим доступу: www.dif.org.ua
- 4.Банк даних Київського міжнародного інституту соціології. Режим доступу: www.kiis.com.ua
- 5.http://www.sociology.kharkov.ua/socio/index.php?option=com_content&task=view&id=230&Itemid=108
- 6.Соціологія в Україні <http://sociolog.in.ua>
- 7.Пошукова система Google Академія (Google Scholar) - <http://scholar.google.com>
8. Сайт «Brain Maps» - <http://brain-maps.org/>
- 9.<https://i-soc.com.ua/ua/institute/lib>

